

**Εθνικό Σχέδιο Δράσης
για την Πρόληψη και Καταπολέμηση
της Βίας στην Οικογένεια
(2010-2013)**

**Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση
της Βίας στην Οικογένεια**

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

**Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης
για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια
ετοιμάστηκε από την
Δρα Μάρθα Αποστολίδου (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια - Frederick Research
Center)
και την Μαρίνα Παγιάτσου (Κοινωνιολόγος)
για την
Συμβουλευτική Επιτροπή
για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια**

«Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες ..., χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκευτικές, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.» (Άρθρο 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα)

«Τα κράτη μέλη οφείλουν να παίρνουν όλα τα κατάλληλα ... μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν τα παιδιά από κάθε μορφή σωματικής ή πνευματικής βίας, τραυματισμού ή κακομεταχείρισης, παραμέλησης ή πλημμελούς μεταχείρισης, βίαιης μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακομεταχείρισης ...» (Άρθρο 19 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού)

«Η διάκριση κατά των γυναικών παραβιάζει τις αρχές της ισότητας των δικαιωμάτων και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, παρεμποδίζει τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας τους, υπό ίσους όρους με τους άνδρες, αποτελεί εμπόδιο για την αύξηση της ευημερίας της κοινωνίας και της οικογένειας και εμποδίζει τις γυναίκες να υπηρετήσουν τη χώρα τους και την ανθρωπότητα...» (Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεως σε Βάρος των Γυναικών)

«Η βία σε βάρος των γυναικών αποτελεί παλιά μάστιγα της κοινωνίας και κατάφορη παραβίαση των βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Δυστυχώς, πρόκειται για φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξης, το βαθμό πολιτικής σταθερότητας, τον πολιτισμό ή τη θρησκεία και συναντάται τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό χώρο. Πρόκειται για παγκόσμιο φαινόμενο και ως εκ τούτου διαδεδομένο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

Εισαγωγή.....	5
Σκοπός του Εθνικού Σχεδίου Δράσης	6
Το Πρόβλημα της Βίας στην Οικογένεια.....	7
Η Αναγκαιότητα Ετοιμασίας Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη & Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια.....	10
Μεθοδολογία.....	12
Όραμα.....	13
Στρατηγικοί Στόχοι.....	14
Παράρτημα.....	15
Στρατηγικός Στόχος 1: Παρακολούθηση του Προβλήματος της Βίας στην Οικογένεια.....	16
Στρατηγικός Στόχος 2: Πρόληψη του Φαινομένου της Βίας στην Οικογένεια.....	19
Στρατηγικός Στόχος 3: Ευαισθητοποίηση και Επιμόρφωση των Επαγγελματιών και του Κοινού.....	25
Στρατηγικός Στόχος 4: Εφαρμογή της Νομοθεσίας.....	30
Στρατηγικός Στόχος 5: Προστασία των Θυμάτων Βίας στην Οικογένεια.....	33
Στρατηγικός Στόχος 6: Συντονισμός και Αξιολόγηση της Εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης.....	38
Βιβλιογραφία.....	39

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Συμβουλευτική Επιτροπή συστάθηκε με βάση το Νόμο 47(1)/1994, Άρθρο 16, ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμο 119(I)/2000 ο οποίος τροποποιήθηκε με το Νόμο 212(I)/2004. Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής, όπως καταγράφονται στο άρθρο 7(1) του νόμου, είναι οι ακόλουθες:

1. Να παρακολουθεί το πρόβλημα της Βίας στην Οικογένεια στην Κύπρο.
2. Να προβαίνει στην ενημέρωση και διαφώτιση του κοινού και των επαγγελματιών με διάφορα μέσα, περιλαμβανομένων ειδικών συνεδριών, επιμορφωτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων.
3. Να προωθεί επιστημονικές έρευνες σχετικές με τη βία στην οικογένεια.
4. Να προωθεί τις Υπηρεσίες για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών του προβλήματος της βίας στην οικογένεια.
5. Να παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των σχετικών υπηρεσιών που λειτουργούν, καθώς και την εφαρμογή και τήρηση της σχετικής νομοθεσίας.

Σύνθεση Συμβουλευτικής Επιτροπής

Σύμφωνα με το Άρθρο 7(2) των Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμων του 2000 και του 2004, η Επιτροπή απαρτίζεται από άτομα τα οποία διορίζονται υπό την προσωπική τους ιδιότητα, από το Υπουργικό Συμβούλιο και έχουν γνώση και πείρα του θέματος. Οι διορισμοί γίνονται από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Τα άτομα που διορίζονται από το δημόσιο τομέα επιλέγονται από τα Υπουργεία και τις Υπηρεσίες που αναφέρονται στο εδάφιο (4) του Άρθρου 7 και είναι τα πιο κάτω :

- Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων: *Αννίτα Κονή - Πρόεδρος*
- Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως: *Μάρω Βαρναβίδου-Αντιπρόεδρος*
- Υπουργείο Υγείας: *Σεμέλη Βύζακου*
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (Εκπαιδευτικός Ψυχολόγος): *Χλόη Γιαννακού Κωνσταντινίδου - μέλος*
- Νομική Υπηρεσία: *Ελένη Λοϊζίδου - μέλος*
- Αστυνομία: *Κώστας Βέης - μέλος*

Τα άτομα που διορίζονται από τον ιδιωτικό τομέα επιλέγονται από μέλη των Συνδέσμων ή Οργανώσεων εμπλεκόμενων στην πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια και είναι τα εξής:

- Σύνδεσμος Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Βίας στην Οικογένεια:
Δρ Μάρθα Αποστολίδου
- Παγκύπριος Σύνδεσμος Προαγωγής Ψυχικής Υγείας Παιδιού και Εφήβου:
Δρ Νεόφυτος Παπανεοφύτου.
- Παγκύπριο Συντονιστικό Συμβούλιο Εθελοντισμού: *Τάσος Παπαθωμάς*
- Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού: *Ζήνα Παιδονόμου*
- Σύνδεσμος Ψυχολόγων Κύπρου: *Παναγιώτης Καλογήρου*

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ

Σκοπός του Εθνικού Σχεδίου Δράσης είναι να προωθήσει μέτρα και πολιτικές για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια πάνω σε μια σφαιρική, ολοκληρωμένη και συστηματική βάση.

Ο καθορισμός συγκεκριμένων στόχων, μέτρων καθώς και αρμόδιων φορέων που θα τα υλοποιήσουν θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο, όμως τα τελευταία χρόνια βγαίνει ολοένα και πιο πολύ στην επιφάνεια και παίρνει συνεχώς μεγαλύτερες διαστάσεις στην κυπριακή κοινωνία. Η βία στην οικογένεια, η οποία απευθύνεται κυρίως ενάντια στις γυναίκες (Stark, E. and Flitcraft, A. H. 1979&1992, Walker et al. 1999, WHO 1997 & 1999, Krug et al. 2002), στα παιδιά (Jaffe et al. 1990, Lavergne & Tourigny, 2000, Holder, R. et al. 1994, WHO 1999), στους ηλικιωμένους και στα άτομα με αναπηρίες, αποτελεί έγκλημα και ταυτόχρονα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα με σοβαρές επιπτώσεις στα άτομα που την υφίστανται και κατ' επέκταση στις οικογένειες και στις κοινότητές τους. Μπορεί να παρουσιαστεί σε οποιαδήποτε οικογένεια, ανεξάρτητα από οικονομικό, κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο, ηλικία, χρώμα, θρησκεία ή εθνική καταγωγή. Η αυξητική τάση των περιστατικών που βλέπουν το φως της δημοσιότητας προκαλεί ανησυχία τόσο ως προς τον αριθμό, όσο και ως προς τις μορφές των περιπτώσεων που παρουσιάζονται, καθώς και για τις επιπτώσεις στο κοινωνικό περιβάλλον του τόπου.

Πέρα από το γεγονός ότι η βία επηρεάζει τα ίδια τα θύματα, καταρρακώνοντας την αυτοεκτίμησή τους, προκαλώντας τους σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα τα οποία μπορεί να παραμένουν ακόμη και όταν η βία έχει σταματήσει (Krug et al., 2002; Spertus et al., 2003), έχει επίσης, πληθώρα επιπτώσεων στη ζωή όλων των μελών της οικογένειας και ιδιαίτερα των παιδιών για τα οποία η βία αποτελεί τραυματική εμπειρία και μπορεί να επηρεάσει ανεπανόρθωτα τη συναισθηματική τους ανάπτυξη και την κοινωνική τους προσαρμογή (Briere, J., & Runtz, M. 1988; Jaffe et al., 1990; Briere, 1992; Krug et al., 2002).

Διεθνείς έρευνες δείχνουν ότι η βία στην οικογένεια συνδέεται άμεσα και εκφράζει τις σχέσεις εξουσίας των φύλων (Kendall-Tackett, 1993; Stark, E. and Flitcraft, A. H. 1992), και τις σχέσεις ιδιοκτησίας, π.χ. άνδρας προς γυναίκα, γονείς προς παιδιά, Στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται ότι, στις πλείστες περιπτώσεις, η βία στην οικογένεια ασκείται από τους άνδρες προς τις γυναίκες (Straus, 1990; Straus and Gelles, 1990; WHO, 2002), ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων που ευθύνονται για σοβαρή κακοποίηση ή και το θάνατο των παιδιών είναι πατέρες, οι οποίοι είχαν ιστορικό βίας και έναντι στις συντρόφους τους (Cawson et al, 2000; Christofel, K. 1990). Επιπλέον, το μεγαλύτερο ποσοστό θυτών υπήρξαν οι ίδιοι θύματα βίας (Creighton and Russel, 1995).

Στην Κύπρο τα περιστατικά βίας στην οικογένεια που γνωστοποιούνται τα τελευταία χρόνια αφορούν κυρίως:

- κακοποίηση γυναικών από συζύγους-συντρόφους
- κακοποίηση παιδιών κάτω των 18 ετών από τους γονείς ή από συζύγους των γονιών από δεύτερο γάμο ή συντρόφους με τους οποίους συμβιώνουν

Η κακομεταχείριση ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρίες έχει διαπιστωθεί ότι είναι οι μορφές της οικογενειακής βίας που γνωστοποιούνται λιγότερο. Δεν υπάρχουν επαρκή στατιστικά στοιχεία ή έρευνες γι' αυτές τις μορφές βίας.

Όσον αφορά την έκταση της βίας, η μοναδική παγκύπρια έρευνα στον τομέα αυτό έγινε για λογαριασμό της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (ΣΕ), (βλέπε: Αποστολίδου κ.ά., 2004). Τα ευρήματα της

έρευνας δείχνουν ότι 20% του δείγματος των παιδιών ηλικίας 12-18 έχει υποστεί κάποια μορφή σωματικής κακοποίησης ενώ 10% έχει υποστεί κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης από άτομα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος. Παράλληλα, διαφαίνεται ότι το 50% των παιδιών του δείγματος είναι μάρτυρες ενδο-οικογενειακής βίας.

Τα πιο πάνω στοιχεία είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά, εάν ληφθούν υπόψη και οι στάσεις και αντιλήψεις των Κυπρίων όσον αφορά τη βία στην οικογένεια, όπως διαφαίνονται στην έρευνα της Συμβουλευτικής Επιτροπής (Intercollege 2000). Ενδεικτικά, το 20% του συγκεκριμένου δείγματος δήλωσε ότι για την άσκηση βίας ευθύνονται τα ίδια τα θύματα, ενώ το 33% πιστεύει ότι ο άντρας πρέπει να δείχνει τη δύναμη /εξουσία του. Επιπλέον, το 20% του δείγματος πιστεύει ότι ένα-δύο χαστούκια δεν πειράζουν, και ένα άλλο 20% δηλώνει ότι πιστεύει πως ένα-δύο χαστούκια είναι για το καλό των θυμάτων. Επιπλέον, 36,5% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι υπήρξαν μάρτυρες σκηνών βίας στην οικογένειά τους, περισσότερες από τέσσερις φορές.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια διαφαίνεται ότι η πολιτεία έχει σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει στην ολική αντιμετώπιση του προβλήματος. Οι ευθύνες και δεσμεύσεις του κυπριακού κράτους προκύπτουν τόσο από το Σύνταγμα του 1960, (άρθρο 7(1):Διασφάλιση του δικαιώματος ζωής και σωματικής ακεραιότητας, άρθρο 8: απαγόρευση υποβολής σε βασανιστήρια ή σε απάνθρωπη ή ταπεινωτική τιμωρία ή μεταχείριση) όσο και από τις διεθνείς συμβάσεις που έχει κυρώσει η Κυπριακή Δημοκρατία και τις δεσμεύσεις για μέτρα εφαρμογής των διακηρύξεων των Ηνωμένων Εθνών. (Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Δεκ. 1948), Σύμβαση για Εξάλειψη Κάθε Μορφής Διακρίσεων εις Βάρος των Γυναικών (N.78 /1985), Διακήρυξη για Εξάλειψη της Βίας σε βάρος των Γυναικών (ψήφισμα ΟΗΕ 48/104, 20.12.1993), Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (N. 243/1990), Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Βία κατά των Γυναικών Rec(2002)5.

Επίσης, στις Εθνικές Εκθέσεις της Κυπριακής Κυβέρνησης (2000-2005) για την εφαρμογή της Πλατφόρμας Δράσης που υιοθετήθηκε στο Πεκίνο το 1995, αναφέρεται ως βασική δέσμευση της Κυβέρνησης η πρόληψη και η καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια και, πιο συγκεκριμένα, η βία ενάντια στις γυναίκες (σ. 39). Παρ' όλο ότι, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, το μεγαλύτερο ποσοστό περιστατικών βίας στην οικογένεια που γνωστοποιούνται στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια αφορά κακοποίηση γυναικών από συζύγους-συντρόφους, εντούτοις, μέχρι στιγμής δεν έχει γίνει καμιά έρευνα για την έκταση και τις μορφές βίας ενάντια στις γυναίκες. Παρόλα αυτά, μέσα από στατιστικά στοιχεία των τελευταίων χρόνων διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία του συνόλου των θυμάτων βίας με ποσοστό της τάξεως του 80%.

Το 2006 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε ανακοίνωση της για τους στρατηγικούς στόχους 2005-2009, αναγνώρισε τα δικαιώματα των παιδιών ως μια από τις κύριες προτεραιότητες της και ανέφερε ότι ιδιαίτερη προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, για καταπολέμηση της οικονομικής εκμετάλλευσης, αλλά και κάθε μορφής κακομεταχείρισης, έτσι ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση να αποτελέσει πρότυπο για τις άλλες χώρες του πλανήτη. (Στρατηγική της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού)

Το 2005, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε Σχέδιο Δράσης το οποίο περιλαμβάνει τα 2 πιο κάτω συγκεκριμένα μέτρα για την καταπολέμηση της βίας εις βάρος των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της βίας στην οικογένεια:

- την ίδρυση ενός «*Task Force για την καταπολέμηση της βίας εις βάρος των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της βίας στην οικογένεια*» το οποίο θα αξιολογεί την πρόοδο σε εθνικό επίπεδο και θα εγκαθιδρύσει εργαλεία για ποσοτική ανάλυση σε ευρωπαϊκό επίπεδο με στόχο το σχεδιασμό δράσεων,
- τη διεξαγωγή «*Πανευρωπαϊκής Εκστρατείας (2006-2008) για την καταπολέμηση της βίας εις βάρος των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της βίας στην οικογένεια*» σε συνεργασία με άλλους ευρωπαϊκούς και εθνικούς εταίρους συμπεριλαμβανομένων και των ΜΚΟ.

Όσον αφορά στα παιδιά, στο Άρθρο 3 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού τα κράτη μέλη δεσμεύονται να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση φροντίδας και προστασίας των παιδιών και της προαγωγής της ολοκληρωμένης ανάπτυξής τους. Επιπλέον, το Άρθρο 19 της Σύμβασης δεσμεύει για 'προστασία από κάθε μορφή κακοποίησης-παραμέλησης από γονείς και φροντιστές'.

Πέραν των Διεθνών Συμβάσεων για κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αντιμετώπιση της βίας όλων των μορφών, η Κυπριακή Νομοθεσία, με τον 'Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων (Νόμος 47(1) /94, 119(I)/2000 και 212(I) του 2004), ποινικοποιεί οποιαδήποτε πράξη βίας μέσα στην οικογένεια, διασφαλίζοντας την προστασία των θυμάτων και παρέχοντας ταυτόχρονα στο δικαστήριο την ευχέρεια έκδοσης διατάγματος απομάκρυνσης του θύτη από την οικογενειακή εστία. Επιπλέον, η νομοθεσία αναγνωρίζει το βιασμό μέσα στο γάμο, επιβάλλει την αναφορά περιστατικών βίας και προνοεί για το διορισμό Οικογενειακών Συμβούλων οι οποίοι θα χειρίζονται τα περιστατικά βίας στην οικογένεια. Η νομοθεσία προνοεί, επίσης, τη σύσταση και λειτουργία της Συμβουλευτικής Επιτροπής (ΣΕΠΚΒΟ), με σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια.

Οι αρμοδιότητες της Συμβουλευτικής Επιτροπής, όπως καταγράφονται στο άρθρο 7(1) του ίδιου νόμου, είναι οι ακόλουθες:

1. Να παρακολουθεί το πρόβλημα της Βίας στην Οικογένεια στην Κύπρο.
2. Να προβαίνει στην ενημέρωση και διαφώτιση του κοινού και των επαγγελματιών με διάφορα μέσα, περιλαμβανομένων ειδικών συνεδριών, επιμορφωτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων.
3. Να προωθεί επιστημονικές έρευνες σχετικές με τη βία στην οικογένεια.
4. Να προωθεί τις Υπηρεσίες για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών του προβλήματος της βίας στην οικογένεια.
5. Να παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των σχετικών υπηρεσιών καθώς και την εφαρμογή και τήρηση της σχετικής νομοθεσίας.

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Για να μειωθεί και να προληφθεί η βία στην οικογένεια χρειάζεται μια ολοκληρωμένη και όχι αποσπασματική στρατηγική προσέγγιση που θα επενδύσει δυναμικά σε όλους τους τομείς της πρόληψης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια), θα καλύπτει ολοκληρωμένα τον τομέα της αντιμετώπισης, όλες τις μορφές βίας και θα εφαρμοστεί σε εθνικό επίπεδο.

Πιστεύεται ότι μόνο όταν κυβέρνηση και κοινωνία συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες και τις διαστάσεις του προβλήματος της βίας στην οικογένεια και όταν επιδείξουν την αναγκαία πολιτική βούληση και οικονομική δέσμευση, τότε μόνο θα διατεθούν οι απαραίτητοι οικονομικοί και ανθρωπίνι πόροι για συντονισμένη δράση, και τότε μόνο μπορεί να υπάρξει αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση.

Η υιοθέτηση ενός Σχεδίου Δράσης για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια θα σηματοδοτήσει την αλλαγή στον τρόπο προσέγγισης και θα τονίσει τη δέσμευση της κυβέρνησης για αποφασιστική λήψη μέτρων που θα συμβάλουν αρχικά στη μείωση και τελικά στην πρόληψη πράξεων βίας μέσα στην οικογένεια. Οι πολιτικές που θα υιοθετηθούν θα πρέπει να στοχεύουν στην παροχή ίσων ευκαιριών σε παιδιά, γυναίκες και άντρες, δεδομένου ότι η βία στην οικογένεια είναι, στις πλείστες των περιπτώσεων, αιτία και αποτέλεσμα των διακρίσεων από τις οποίες υποφέρουν οι γυναίκες και τα παιδιά σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και ιδιωτικής τους ζωής. Η παροχή εκπαίδευσης βασισμένης στην ισότητα και απαλλαγμένης από οποιανδήποτε διάκριση σε σχέση με το φύλο θα πρέπει να αποτελεί τη βάση για την πρωτοβάθμια πρόληψη. Παράλληλα, οι σχέσεις γονιών παιδιών θα πρέπει να ξεφύγουν από τα παραδοσιακά στερεότυπα κτητικότητας και υπερπροστασίας από μέρους των γονιών. Τα παιδιά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστές οντότητες και ως ισότιμα μέλη της οικογένειας και της πολιτείας και όχι ως ιδιοκτησία των γονιών.

Στο Σχέδιο Δράσης παρουσιάζονται και αναλύονται οι στόχοι και οι προτεινόμενες ενέργειες και καταγράφονται φορείς /υπηρεσίες που καλούνται να αναλάβουν την ευθύνη της υλοποίησής τους. Τα χρονοδιαγράμματα θα πρέπει να καθοριστούν από τους αρμόδιους φορείς στα πλαίσια του πενταετούς προγράμματος. Επιπλέον, προτείνονται μηχανισμοί αξιολόγησης των δράσεων στα διάφορα στάδια.

Ένα αποτελεσματικό σχέδιο δράσης για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια αναμφίβολα θα έχει σημαντικά οφέλη για το κράτος, τα θύματα, τις οικογένειές τους, αλλά και για ολόκληρη την κοινωνία, δεδομένου ότι:

- Το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια υπάρχει ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των μελών της.
- Υπάρχει άμεση σύνδεση ανάμεσα σε όλες τις μορφές βίας στην οικογένεια, κάτι που συχνά διαφεύγει της προσοχής ή δεν είναι κατανοητό.
- Υπάρχει άμεση σύνδεση του προβλήματος της βίας στην οικογένεια με άλλα κοινωνικά προβλήματα, όπως η επιθετικότητα, η παραβατικότητα, εγκληματικότητα, αλλά και της κατάχρησης ουσιών (ναρκωτικά, αλκοόλ κ.ά.)

- Η μη αποτελεσματική/ έγκαιρη παρέμβαση/ αντιμετώπιση επιφέρει μεγάλο οικονομικό κόστος (απουσίες από την εργασία, μείωση παραγωγικότητας, κόστος στον οικογενειακό και κρατικό προϋπολογισμό) αλλά και συναισθηματικό κόστος - ειδικά στα παιδιά και στις γυναίκες- και προκαλεί μεγάλη απώλεια ανθρώπινου δυναμικού.
- Το κόστος για αντιμετώπιση της κακοποίησης παιδιών βαραίνει τον κρατικό προϋπολογισμό, όχι μόνον όσον αφορά στην παροχή υπηρεσιών και στην εξεύρεση ανάδοχων οικογενειών ή στη δημιουργία επιπλέον ιδρυμάτων παιδικής προστασίας.
- Η έκταση της κακοποίησης προσλαμβάνει σοβαρές διαστάσεις – δεδομένου ότι επηρεάζει ένα μεγάλο ποσοστό γυναικών και παιδιών κατά τη διάρκεια της ζωής τους – χωρίς να παρουσιάζονται σημεία κάμψης του φαινομένου. Αντίθετα, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες παρουσιάζονται αυξητικές τάσεις λόγω της κρίσης που περνά ο θεσμός του γάμου, αλλά και λόγω των γενικότερων επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης.
- Η ζήτηση για στήριξη των θυμάτων και παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών φαίνεται ότι θα συνεχίσει να παρουσιάζει αυξητική τάση.

Βασικές Αρχές

Οι ενέργειες που προτείνονται στο παρόν Σχέδιο Δράσης στηρίζονται στις πιο κάτω βασικές αρχές:

1. Την αναγνώριση από τις αρμόδιες αρχές ότι η άσκηση βίας στην οικογένεια αποτελεί καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων και ότι η προστασία τους είναι ευθύνη του κράτους (βάσει του κυπριακού συντάγματος και διεθνών συμβάσεων – όπως αναφέρονται πιο πάνω).
2. Την πεποίθηση ότι το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια αποτελεί θέμα δημόσιας υγείας. (WHO, 1996, 1997 and 2004).
3. Την αναγνώριση από την πολιτεία ότι μόνο η σφαιρική και συντονισμένη προσπάθεια των φορέων και Υπηρεσιών θα αποφέρει το αναμενόμενο αποτέλεσμα.
4. Την αναγκαιότητα παροχής ευρείας δέσμης υπηρεσιών που να καλύπτουν όλες τις πτυχές της πρόληψης και αντιμετώπισης.
5. Την αναγκαιότητα ύπαρξης τεκμηριωμένων επιστημονικών στοιχείων για την έκταση, τις μορφές και τις επιπτώσεις της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο.
6. Την αναγνώριση ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στην πρόληψη της βίας στην οικογένεια.
7. Τη λήψη πολιτικών αποφάσεων βασισμένων σε επιστημονικά στοιχεία και πραγματικές ανάγκες και όχι στη δημοσιονομική πολιτική του κράτους.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την ετοιμασία του Σχεδίου Δράσης, πέρα από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, έγινε εκτενής μελέτη της κατάστασης της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο, των σχετικών προγραμμάτων και υπηρεσιών που παρέχονται από τις διάφορες Υπηρεσίες καθώς και των σχετικών Διεθνών Συμβάσεων και Συστάσεων άλλων χωρών. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκαν:

1. Στοιχεία από τις διάφορες υπηρεσίες
2. Σχετικές έρευνες
3. Ετήσιες εκθέσεις της Συμβουλευτικής Επιτροπής
4. Το Εγχειρίδιου Διατμηματικών Διαδικασιών
5. Η Έκθεση Αξιολόγησης της Εφαρμογής των Διατμηματικών Διαδικασιών
6. Εκθέσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων για εφαρμογή της σχετικής κυπριακής νομοθεσίας
7. Σχετικά Σχέδια Δράσης άλλων χωρών
8. Το Σχέδιο Δράσης για Πρόληψη και Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών
9. Το Σχέδιο Δράσης για Ανήλικους Παραβάτες.
10. Το Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Δύο Φύλων
11. Το Σχέδιο Δράσης για τους Ηλικιωμένους
12. Μελέτη των Συμβάσεων, Συστάσεων και Νομοθεσιών των Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το προσχέδιο του Σχεδίου Δράσης έγινε αντικείμενο διαβούλευσης με τα μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, με τις αρμόδιες Κυβερνητικές Υπηρεσίες και τους σχετικούς Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς.

ΟΡΑΜΑ

Η πρόληψη και εξάλειψη κάθε μορφής βίας στην οικογένεια μέσα από αποτελεσματικές, συντονισμένες κυβερνητικές πολιτικές και πρακτικές με τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και η ελεύθερη από κάθε μορφή βίας ανάπτυξη της προσωπικότητας των μελών της οικογένειας με βάση την ισότητα, την αποδοχή της διαφορετικότητας και του αλληλοσεβασμού.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- 1. Παρακολούθηση του προβλήματος της βίας στην οικογένεια**
- 2. Πρόληψη του φαινομένου της βίας στην οικογένεια**
- 3. Ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση των επαγγελματιών και του κοινού**
- 4. Εφαρμογή της νομοθεσίας**
- 5. Προστασία των θυμάτων βίας στην οικογένεια**
- 6. Συντονισμός και αξιολόγηση της εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια

Στρατηγικός Στόχος 1: Παρακολούθηση του Προβλήματος της Βίας στην Οικογένεια

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
1.1	Διεύρυνση και Ενδυνάμωση της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Ανάλυση Συντονιστικού Ρόλου για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> Ανάληψη συντονισμού της υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.)		
1.2	Δημιουργία Κεντρικής Τράπεζας Δεδομένων Καταγραφής Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> Δημιουργία και υιοθέτηση από όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες εντύπου για καταγραφή όλων των καταγγελθεισών περιστατικών βίας στην οικογένεια. Ανάλυση και επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων Έκδοση και γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.)		

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
1.3	Διεξαγωγή Επιστημονικών Ερευνών				
1.3.1	Διεξαγωγή ερευνών γύρω από τη δυναμική της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο. Διερεύνηση σύνδεσης του προβλήματος με άλλα κοινωνικά προβλήματα (χρήση ουσιών, επιθετικότητα, έγκλημα, ψυχικές ασθένειες, παραβατικότητα κ.ά.)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενθάρρυνση ερευνητικών φορέων για διεξαγωγή ερευνών που σχετίζονται με το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο. ▪ Συνεργασία με ερευνητικούς φορείς. 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.).		
1.3.2	Διερεύνηση των κοινωνικών αντιλήψεων για τη βία στην οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενθάρρυνση ερευνητικών φορέων για καταγραφή και ερμηνεία των αντιλήψεων γύρω από θέματα βίας στην οικογένεια που αφορούν τις γυναίκες και τα παιδιά ▪ Διεξαγωγή σύνθετων ερευνών για τον γενικό πληθυσμό, και ερευνών εστιασμένων σε ειδικές ομάδες πληθυσμού ▪ Διερεύνηση και ερμηνεία των αντιλήψεων των νέων. 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.).		
1.3.3	Διεξαγωγή έρευνας αναφορικά με την έκταση, τις μορφές, τις επιπτώσεις, την εκτίμηση του οικονομικού κόστους και τις γνώσεις του κοινού για τις προσφερόμενες Υπηρεσίες και τη Νομοθεσία για τη βία στην οικογένεια και τη βία ενάντια στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένους, άτομα με ειδικές ανάγκες και χρόνιες παθήσεις, αλλοδαπούς)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενθάρρυνση ερευνητικών φορέων για διεξαγωγή ερευνών αναφορικά με την έκταση, τις μορφές, τις επιπτώσεις, την εκτίμηση του οικονομικού κόστους και τις γνώσεις του κοινού για τις προσφερόμενες Υπηρεσίες και τη Νομοθεσία για τη βία στην οικογένεια και τη βία 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.).		

Α/Α	Στόχος		Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
			<p>ενάντια στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Διεξαγωγή ερευνών αναφορικά με την έκταση, τις μορφές, τις επιπτώσεις την εκτίμηση του οικονομικού κόστους και τις γνώσεις του κοινού για τις προσφερόμενες Υπηρεσίες και τη Νομοθεσία για τη βία στην οικογένεια και τη βία ενάντια στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού 			
1.3.4	Διεξαγωγή διαχρονικών ερευνών για αξιολόγηση προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στην οικογένεια		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενθάρρυνση ερευνητικών φορέων για διεξαγωγή ερευνών αξιολόγησης προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο. 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.).		
1.3.5	Διερεύνηση των επιπτώσεων της βίας και καταγραφή βιωματικών εμπειριών κατά φύλο.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενθάρρυνση ερευνητικών φορέων για διεξαγωγή ερευνών για τις επιπτώσεις της βίας και την καταγραφή βιωματικών εμπειριών κατά φύλο. 	Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (Σ.Ε.).		

**Στρατηγικός Στόχος 2:
Πρόληψη του Φαινομένου της Βίας στην Οικογένεια**

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
2.1	Ενίσχυση και στήριξη της οικογένειας	Ανάπτυξη προγραμμάτων που να στοχεύουν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλου του πληθυσμού στα οποία να διασφαλίζουν βασικές ανάγκες στέγασης και διαβίωσης, πρόσβαση στην εργασία και στην εκπαίδευση όπως επίσης και εξειδικευμένα ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου, τις διαπροσωπικές και τις διαφυλικές σχέσεις, την επικοινωνία, την εκμάθηση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης συγκρούσεων.	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ένταξη θεμάτων που αφορούν το γονικό ρόλο, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την επικοινωνία και την εκμάθηση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης συγκρούσεων στα προγεννητικά σεμινάρια του Υπουργείου Υγείας. 	Υπουργείο Υγείας		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Λειτουργία ενημερωτικών και ψυχαγωγικών προγραμμάτων σε κοινοτικό επίπεδο. 	Ένωση Δήμων		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
2.1.1	Στήριξη οικογενειών οι οποίες είναι ευάλωτες στη βία με εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο δικτύων έγκαιρης επισήμανσης οικογενειών υψηλού κινδύνου. ▪ Λειτουργία Ομάδων Αυτοβοήθειας θυμάτων σε τοπικό επίπεδο. ▪ Λειτουργία Παιδότοπων και Παιγνιδιοθηκών σε τοπικό επίπεδο. ▪ Δημιουργία σε τοπικό επίπεδο των απαραίτητων δομών για έγκαιρη παρέμβαση. ▪ Λειτουργία προγραμμάτων για φύλαξη παιδιών προσχολικής ηλικίας με ευέλικτα ωράρια, προσβάσιμων και για παιδιά με ειδικές ανάγκες. 	Ένωση Δήμων		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Λειτουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την οικογένεια και τους σωστούς γονικούς ρόλους. ▪ Παροχή υπηρεσιών στήριξης της οικογένειας και κυρίως οικογενειών ψηλού κινδύνου. 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εισαγωγή μέτρων συμφιλίωσης της οικογενειακής ζωής με την εργασία. 	Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία Κέντρων Προ – γαμιαίας συμβουλευτικής για νεαρά ζευγάρια και εκπαίδευσης στον γονικό ρόλο. 	Υπουργείο Υγείας - Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας		
2.2	Ενημέρωση / διαφώτιση και ευαισθητοποίηση του κοινού γύρω από τις επιπτώσεις της βίας στα θύματα και ιδιαίτερα στις ευάλωτες ομάδες (για δημιουργία κουλτούρας με ανοχή μηδέν προς τη βία)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διάδοση μηνυμάτων που αφορούν την ισότητα των γυναικών. ▪ Εκστρατείες ενημέρωσης / διαφώτισης του κοινού γύρω από τις επιπτώσεις της βίας στην οικογένεια και την ύπαρξη σχετικής νομοθεσίας. ▪ Διοργάνωση ενημερωτικών προγραμμάτων και διαλέξεων για τη βία στην οικογένεια και για τις αρνητικές επιπτώσεις της. ▪ Έκδοση και διάδοση έντυπου ενημερωτικού υλικού σε όλες τις υπηρεσίες, για τις μορφές βίας και τις επιπτώσεις της και τις πρόνοιες της νομοθεσίας, με έμφαση στο γεγονός ότι η χρήση βίας και η σωματική τιμωρία των παιδιών, συνιστούν ποινικό αδίκημα. ▪ Διάδοση μηνυμάτων ειδικά προς τους άντρες ότι η βία ενάντια στις γυναίκες και στα παιδιά, πέρα από το ότι είναι ποινικό αδίκημα, έχει 	<p>Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας</p> <p>Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια (ΣΕ)</p>		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<p>αρνητικές συνέπειες στην προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική τους ζωή.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Διάδοση μηνυμάτων στην κοινότητα ότι η ασφάλεια των γυναικών και των παιδιών, ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρία είναι ευθύνη όλων. 			
2.2.1	Ενδυνάμωση των παιδιών με την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και αντιστάσεων ενάντια στη βία	<p>Στα σχολεία σε όλες τις βαθμίδες:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Διαμόρφωση του σχολικού χώρου σε περιβάλλον φιλικό προς το παιδί. ▪ Προώθηση προγραμμάτων ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης και αυτοσεβασμού των μαθητών. ▪ Αποδοχή της διαφορετικότητας. ▪ Προώθηση του μαθήματος της σεξουαλικής αγωγής σε δια-θεματικό πλαίσιο σε όλες τις βαθμίδες με στόχο την ενδυνάμωση, τη δημιουργία υγιών σχέσεων, τη διεκδίκηση δικαιωμάτων, το σεβασμό προς την επιθυμία του άλλου, την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και αντιστάσεων για πρόληψη της σεξουαλικής παραβίασης, 	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<p>κακοποίησης και εκμετάλλευσης ανηλίκων.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Προώθηση προγραμμάτων για το σωστό γονικό ρόλο. ▪ Προώθηση της κατανόησης και εφαρμογής των δικαιωμάτων του παιδιού. ▪ Ενδυνάμωση των παιδιών για διευκόλυνση της έκφρασης των απόψεων, των προβληματισμών και των συναισθημάτων τους. ▪ Ένταξη του θέματος της βίας στα αναλυτικά προγράμματα. ▪ Προώθηση σεμιναρίων/βιωματικών εργαστηρίων για διαχείριση του θυμού. ▪ Ενημέρωση για θέματα βίας ενάντια σε άτομα με αναπηρίες και σε ηλικιωμένους. ▪ Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει το διαδίκτυο ως εργαλείο διάδοσης πληροφοριών, ενημέρωσης και εκπαίδευσης. ▪ Δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού για τα σχολεία 			
2.2.2	Αλλαγή προτύπων συμπεριφοράς και στερεοτύπων των φύλων	Στα σχολεία σε όλες τις βαθμίδες προώθηση προγραμμάτων πρόληψης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, τα οποία να	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<p>περιλαμβάνουν:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ενημέρωση/ ευαισθητοποίηση γύρω από θέματα ρόλων και ισότητας των φύλων. ▪ ενημέρωση για τις πρόνοιες της νομοθεσίας. ▪ ενημέρωση για διεθνείς συμβάσεις που αφορούν την ισότητα και αρχή της μη διάκρισης σε όλα τα επίπεδα. ▪ ευαισθητοποίηση για κατανόηση και αλληλοσεβασμό στις διαπροσωπικές σχέσεις. ▪ ανάπτυξη της κριτικής αντίληψης στα παιδιά και παροχή ευκαιριών προβληματισμού και αμφισβήτησης των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων γύρω από θέματα ρόλων, ισότητας των φύλων, βίας στην οικογένεια και παιδικής κακοποίησης. ▪ προώθηση της διαμεσολάβησης μεταξύ των μαθητών (peer mediation) 			

**Στρατηγικός Στόχος 3:
Ευαισθητοποίηση και Επιμόρφωση των Επαγγελματιών και του Κοινού**

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
3.1	Ευαισθητοποίηση, επιμόρφωση και εξειδίκευση Εκπαιδευτικών				
3.1.1	Ενημέρωση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων (Νηπιακής /Δημοτικής /Μέσης Εκπαίδευσης)καθώς και των Συμβούλων Καθηγητών/Εκπαιδευτικών Ψυχολόγων και απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων για τα χαρακτηριστικά και τις επιπτώσεις της βίας, τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών και το νομικό πλαίσιο	<ul style="list-style-type: none"> Ένταξη του θέματος της βίας στην οικογένεια στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων εντοπισμού και χειρισμού περιστατικών βίας ειδικά για σεξουαλική κακοποίηση και ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση των επαγγελματιών όλων των βαθμίδων και θέσεων. 	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		
3.1.2	Απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων ομάδας εκπαιδευτικών αναφορικά με την αναγνώριση κακοποίησης / παραμέλησης παιδιών	<ul style="list-style-type: none"> Εξειδίκευση και συνεχής επιμόρφωση εκπαιδευτικών ψυχολόγων και συμβούλων καθηγητών και δημιουργία οδηγού ενημέρωσης-κατάρτισης εκπαιδευτικών και επαγγελματιών. 	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		
3.1.3	Επιμόρφωση ομάδας εκπαιδευτικών αναφορικά με προγράμματα πρόληψης της βίας στην οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> Εκπαίδευση ομάδας εκπαιδευτών με σκοπό τη ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα θεμάτων για διαφυλικές σχέσεις, επίλυση συγκρούσεων, δικαιώματα του παιδιού. 	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
3.2	Ενημέρωση / ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση του προσωπικού των Κοινωνικών Υπηρεσιών				
3.2.1	Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση όλων των μελών του προσωπικού των Κοινωνικών Υπηρεσιών, σε θέματα βίας στην οικογένεια, νομικού πλαισίου και διαδικασιών χειρισμού περιστατικών	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ένταξη του θέματος στην ενδουπηρεσιακή εκπαίδευση των επαγγελματιών και διοχέτευση σχετικού επιμορφωτικού υλικού. 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
3.2.2	Εξειδικευμένη επιμόρφωση των επαγγελματιών Κοινωνικών Υπηρεσιών για την αναγνώριση κακοποίησης-παραμέλησης σεξουαλικής παραβίασης παιδιών, γυναικών, ηλικιωμένων και ατόμων με ειδικές ανάγκες.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εκπαίδευση ομάδας εκπαιδευτών. ▪ Επιμόρφωση όλων των λειτουργών και διοχέτευση σχετικού επιμορφωτικού υλικού για ευαισθητοποίηση – χειρισμό περιστατικών βίας. 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
3.2.3	Ενίσχυση του θεσμού του Οικογενειακού Συμβούλου.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Συνεχής επιμόρφωση των οικογενειακών συμβούλων σε νέες τάσεις γύρω από το θέμα, νέες μορφές και σύνδρομα κακοποίησης στις τεχνικές συνέντευξης με παιδιά και χειρισμού περιστατικών κακοποίησης ειδικά για σεξουαλική κακοποίηση και διοχέτευση σχετικού επιμορφωτικού υλικού. 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
3.3	Ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση των Αστυνομικών (όλων των βαθμίδων				
3.3.1	Ευαισθητοποίηση σε θέματα βίας στην οικογένεια και εξοικείωση των αστυνομικών όλων των βαθμίδων και των Εισαγγελέων Αστυνομίας με το νομικό πλαίσιο και τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ενίσχυση της διδασκαλίας του θέματος στην προϋπηρεσιακή και ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση. ▪ Οργάνωση ενδοτμηματικών και διατμηματικών προγραμμάτων Επιμόρφωσης. ▪ Διοργάνωση ειδικών προγραμμάτων με παρουσίαση παρεμβάσεων από διεθνή και τοπικά παραδείγματα. 	Αστυνομία		
3.3.2	Επιμόρφωση ομάδας Αστυνομικών αναφορικά με το χειρισμό περιστατικών βίας και σεξουαλικής κακοποίησης γυναικών και παιδιών	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επιμόρφωση Αστυνομικών για αποτελεσματική παροχή προστασίας και βοήθειας σε θύματα και θύτες για ανάπτυξη δεξιοτήτων εντοπισμού και χειρισμού περιστατικών βίας ειδικά για σεξουαλική κακοποίηση. ▪ Ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων ενημέρωσης των στελεχών της αστυνομίας ως προς την αναγνώριση των περιστατικών βίας, ανάπτυξη δεξιοτήτων εντοπισμού και συνέντευξης με πιθανά θύματα και θύτες, όπως 	Αστυνομία		

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		επίσης και ενημέρωση για τον μηχανισμό χειρισμού/ αντιμετώπισης περιστατικών.			
	3.3.3	Εξειδίκευση ομάδας για λήψη κατάθεσης/ οπτικογραφημένης κατάθεσης από ανήλικα άτομα.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οργάνωση προγράμματος για κατάρτιση με εκπαιδευτικά σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια. 	Αστυνομία	
3.4	Ενημέρωση/ ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση των Επαγγελματιών Υπηρεσιών Υγείας				
	3.4.1	Ευαισθητοποίηση, επιμόρφωση και απόκτηση δεξιοτήτων από όλους τους επαγγελματίες υγείας σε θέματα βίας στην οικογένεια, σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και κακοποίησης παιδιών καθώς και γνώση των Διατμηματικών Διαδικασιών.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ένταξη του θέματος στην ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση των Σχολιάτρων, Παιδιάτρων Γενικών Ιατρών, Ιατρών Α' Βοηθειών, Γυναικολόγων, Επισκεπτριών Υγείας, Μαιών, Κοινοτικών Νοσηλευτών, Οδοντιάτρων, Ψυχολόγων και Παιδοψυχιάτρων και παροχή ενημερωτικού υλικού. ▪ Οργάνωση διατμηματικών διεπιστημονικών και ενδοτμηματικών προγραμμάτων επιμόρφωσης. 	Υπουργείο Υγείας	
	3.4.2	Επιμόρφωση για αναγνώριση της κακοποίησης γυναικών και παιδιών από το προσωπικό των Πρώτων Βοηθειών	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εκπαίδευση ομάδας εκπαιδευτών σε όλα τα επιμέρους θέματα. ▪ Διεξαγωγή διατμηματικών προγραμμάτων επιμόρφωσης. 	Υπουργείο Υγείας	

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
3.5	Ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση των Επαγγελματιών/ Εθελοντών των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών (ΜΚΟ)				
	3.5.1 Ευαισθητοποίηση και συνεχής επιμόρφωση των επαγγελματιών και εθελοντών για τα αίτια, τη δυναμική, τα χαρακτηριστικά και τις επιπτώσεις της βίας, το νομικό πλαίσιο και τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διοργάνωση ειδικών προγραμμάτων για εθελοντές και επαγγελματίες των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για ενημέρωση για τις υφιστάμενες διαδικασίες χειρισμού περιστατικών για το νομικό πλαίσιο στην Κύπρο για εξοικείωση και με προγράμματα άλλων υπηρεσιών και ΜΚΟ. ▪ Εξειδικευμένη επιμόρφωση των φροντιστών/εθελοντών Υπηρεσιών για την αναγνώριση κακοποίησης- παραμέλησης σεξουαλικής παραβίασης παιδιών, γυναικών, ηλικιωμένων και ατόμων με ειδικές ανάγκες. 	Παγκύπριο Συντονιστικό Συμβούλιο Εθελοντών (Π.Σ.Σ.Ε.),		
	3.5.2 Ενίσχυση, ευαισθητοποίηση λειτουργών των ΜΚΟ που ασχολούνται με το θέμα της βίας στην οικογένεια.		Παγκύπριο Συντονιστικό Συμβούλιο Εθελοντών (Π.Σ.Σ.Ε.),		

**Στρατηγικός Στόχος 4:
Εφαρμογή της Νομοθεσίας**

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
4.1	Εκσυγχρονισμός – Βελτίωση της Νομοθεσίας	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Συνεχής παρακολούθηση εφαρμογής της Νομοθεσίας και επισήμανση των δυσκολιών. ▪ Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της σχετικής Νομοθεσίας και προώθηση των απαραίτητων τροποποιήσεων του Νόμου (π.χ. για υποχρεωτική αναφορά από όλους τους επαγγελματίες περιστατικών βίας που υποπίπτουν στην αντίληψη τους κ.ά). ▪ Ετοιμασία κανονισμών λειτουργίας χώρων φιλοξενίας και ενσωμάτωση τους στη σχετική νομοθεσία. 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Θεσμοθέτηση των Διατμηματικών Διαδικασιών υπό μορφή κανονισμών και έγκρισή τους από τη Βουλή των Αντιπροσώπων για να έχουν αναγκαστική ισχύ και να προβλέπονται λεπτομερώς: α) οι ευθύνες του κάθε φορέα / υπηρεσίας, β) οι κυρώσεις (μέσω της νομοθεσίας) σε περιπτώσεις 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		που δεν τηρούνται οι καθορισμένες ευθύνες			
4.2	Εφαρμογή και Βελτίωση της Νομοθεσίας στο σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Αξιοποίηση του Άρθρου 25 για επιβολή θεραπείας /κηδεμονίας αντί φυλάκισης ή προστίμου (αυτό εμπίπτει και στο στόχο «Αντιμετώπιση» και προϋποθέτει την άμεση δημιουργία θεραπευτικών προγραμμάτων). ▪ Δημιουργία κατάλληλα διαμορφωμένων χώρων για οπτικογραφημένη κατάθεση στους αστυνομικούς σταθμούς. ▪ Μελέτη του χρόνου έναρξης και εκδίκασης των υποθέσεων βίας στην οικογένεια, τηρουμένων των προνοιών της νομοθεσίας. ▪ Δημιουργία κατάλληλου χώρου αναμονής στο Δικαστήριο για μάρτυρες που χρειάζονται προστασία συμπεριλαμβανομένων και των επαγγελματιών. ▪ Δημιουργία προγραμμάτων προετοιμασίας των παιδιών-θυμάτων για τη δικαστική διαδικασία. 	Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία προγραμμάτων προετοιμασίας των γυναικών-θυμάτων για τη δικαστική διαδικασία. ▪ Δημιουργία παιδοκεντρικού χώρου αναμονής για παιδιά-μάρτυρες. ▪ Εγκατάσταση στα Δικαστήρια οπτικογραφημένων συστημάτων καθώς και σύστημα με ακουστική επαφή (χωρίς οπτική επαφή των θυμάτων με κατηγορούμενους). 			

**Στρατηγικός Στόχος 5:
Προστασία των Θυμάτων Βίας στην Οικογένεια**

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
5.1	Πρώθηση Δημιουργίας Αρχείου Περιστατικών Κακοποίησης Παιδιών	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Τήρηση ξεχωριστού αρχείου Περιστατικών Κακοποίησης Παιδιών για: <ul style="list-style-type: none"> ○ καταγραφή και επεξεργασία στοιχείων/πληροφοριών. ○ συντονισμό / παρακολούθηση όλων των περιστατικών τα οποία γνωστοποιούνται στις αρμόδιες υπηρεσίες. ○ συνεχής αξιολόγηση όλων των περιπτώσεων που τοποθετούνται στο Αρχείο Περιστατικών Κακοποίησης Παιδιών. 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
5.2	Έγκαιρος εντοπισμός κακοποιημένων παιδιών (και ιδιαίτερα τα παιδιά με αναπηρίες / νοητική υστέρηση)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εγκαθίδρυση του θεσμού της κατ' οίκον επίσκεψης σε οικογένειες με παιδιά κάτω των πέντε χρονών, όπου είναι αναγκαίο, από τις επισκέπτριες υγείας στα πλαίσια της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. 	Υπουργείο Υγείας		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία προγραμμάτων για την αναγνώριση των θυμάτων βίας στα σχολεία. 	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία εγχειριδίων για την αναγνώριση και βοήθεια κακοποιημένων παιδιών. 	Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επαφή και συνεργασία μεταξύ Σ.Ε., κρατικών υπηρεσιών, Μ.Κ.Ο. και κοινότητας με στόχο τη βελτίωση του συντονισμού αναφορικά με τα περιστατικά κακοποίησης παιδιών. ▪ Θεσμοθέτηση και ενδυνάμωση της συνεργασίας με φορείς / υπηρεσίες. ▪ Βελτίωση της ταχύτητας και της αποτελεσματικότητας της διάδοσης των πληροφοριών. 	Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια		
5.3	Έγκαιρος εντοπισμός κακοποιημένων ηλικιωμένων ή ενηλίκων με νοητική υστέρηση ή άλλου είδους αναπηρία	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εγκαθίδρυση του θεσμού της κατ' οίκον επίσκεψης από Επισκέπτριες Υγείας σε οικογένειες στις οποίες υπάρχουν άτομα που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες, όπου είναι αναγκαίο. 	Υπουργείο Υγείας		
5.4	Παροχή ασφάλειας και προστασίας στα θύματα βίας στην οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Καθορισμός πυρήνων καταρτισμένων επαγγελματιών σε κάθε υπηρεσία για διασφάλιση του εντοπισμού / παραπομπής / χειρισμού των περιστατικών 	Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας		

A/A	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		βίας στην οικογένεια (όπως προβλέπουν οι Διατμηματικές Διαδικασίες).			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διασφάλιση παροχής ασφάλειας από αστυνομία. 	Αστυνομία		
5.5	Δημιουργία δομών προστασίας θυμάτων βίας παγκύπρια	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Θεσμοθέτηση κανονισμών λειτουργίας Χώρων Φιλοξενίας θυμάτων βίας σε όλες τις πόλεις. ▪ Τεχνική και οικονομική στήριξη των Μ.Κ.Ο/ΑΤΑ που ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών σε θύματα βίας στην οικογένεια, νοουμένου ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που τίθενται από το Σχέδιο Χορηγιών για δημιουργία χώρων φιλοξενίας, την παροχή 24ωρης ανοικτής τηλεφωνικής γραμμής, συμβουλευτικής και στήριξης για θύματα βίας στην οικογένεια (hot line). 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
5.6	Ενδιάμεση στήριξη θυμάτων βίας (Μετά το Χώρο Φιλοξενίας)	Δημιουργία προγραμμάτων για ενδιάμεση στήριξη θυμάτων βίας (Μετά το Χώρο Φιλοξενίας) για τεχνική, οικονομική στήριξη των ΑΤΑ/ΜΚΟ για δημιουργία χώρων για συναντήσεις γονιών με τα	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
		<p>παιδιά τους στις περιπτώσεις διάστασης/ διαζυγίου με ιστορικό βίας στην οικογένεια.</p>			
5.7	Παροχή θεραπείας σε θύματα βίας στην οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σύσταση σε κάθε επαρχία μόνιμης πολυθεματικής ομάδας, σύμφωνα με τον Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμο του 2000 και του 2004. ▪ Δημιουργία προϋποθέσεων για έγκαιρη πρόσβαση των θυμάτων βίας σε προγράμματα κοινωνικής προστασίας (επείγουσα οικονομική βοήθεια, εκπαιδευτικά προγράμματα κτλ.). 	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας		
5.8	Εφαρμογή των Διατμηματικών Διαδικασιών για τον χειρισμό περιστατικών βίας στην οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οργάνωση διατμηματικών ημερίδων για συζήτηση και καλύτερη γνωστοποίηση των διαδικασιών και αξιολόγηση της εφαρμογής τους από όλες τις υπηρεσίες. ▪ Ενημέρωση όλου του προσωπικού των εμπλεκόμενων υπηρεσιών σχετικά με τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών κακοποίησης με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα. 	Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας (ΣΕ)		

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Χρονοδιάγραμμα	Προϋπολογισμός
5.9	Παροχή θεραπείας σε θύτες και θύματα	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία Θεραπευτικών Προγραμμάτων για Θύτες που στοχεύουν στην ανάπτυξη αυτοελέγχου στους θύτες και στην αλλαγή της συμπεριφοράς τους. ▪ Συμμετοχή των θυτών σε προγράμματα κοινωνικής εκπαίδευσης. ▪ Εφαρμογή Θεραπευτικών Προγραμμάτων για Θύτες στις φυλακές. ▪ Δημιουργία Θεραπευτικών Προγραμμάτων για θύματα βίας στην οικογένεια συμπεριλαμβανομένου θύματα από τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. 	Υπουργείο Υγείας		

**Στρατηγικός Στόχος 6:
Συντονισμός και Αξιολόγηση της Εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης**

Α/Α	Στόχος	Δράσεις	Υπεύθυνος Φορέας	Άλλοι εμπλεκόμενοι Φορείς	Παρατηρήσεις ΥΕΚΑ
6.1	Συστηματική παρακολούθηση της εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Η ΣΕ αναλαμβάνει το συντονισμό και την παρακολούθηση του Σχεδίου Δράσης. ▪ Καθορισμός συντονιστή σε κάθε Υπηρεσία / ΜΚΟ. ▪ Καθορισμός τακτικών διατμηματικών συναντήσεων για συζήτηση και αξιολόγηση αποτελεσματικότητας χειρισμού περιστατικών βίας στην οικογένεια. ▪ Κάθε υπηρεσία / ΜΚΟ θα αποστέλλει στην ΣΕ Έκθεση Προόδου ετησίως. ▪ Ετοιμασία Έκθεσης Προόδου από τη ΣΕ η οποία θα περιλαμβάνει τα προγράμματα / δραστηριότητες / δράσεις των Υπηρεσιών / ΜΚΟ. ▪ Η Έκθεση Προόδου του Σχεδίου Δράσης θα ενσωματωθεί στην Ετήσια Έκθεση Δραστηριοτήτων της ΣΕ. 	Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια		

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Apostolidou, M. (2004) '*Teacher Training for the Prevention of Domestic Abuse*', in R. Jackson (editor) **(Re) Constructing Cultures of Violence and Peace**. Amsterdam – New York: Rodopi B.V.
- Apostolidou, M. Theodotou, M. and Pavlou, J. (2003). '*Knowledge, Perceptions and Attitudes of Cypriot Students on Family Violence*' Paper presented at the **4th Global Conference: Cultures of Violence Diversity within Unity**. Held at St Catherine's College, Oxford, from 25th - 28th September 2003. In Conference Proceedings.
- Arnou, B. A., Hart, S., Scott, C., Dea, R., O'Connell, L., & Taylor, B. C. (1999). '*Childhood sexual abuse, psychological distress and medical use among women*'. **Psychosomatic Medicine**, 61, 762-770.
- Azar, S.T. (1989) Training parents of abused children. In Schefer, C.E. and Briesmeister, J.M. (Eds) **Handbook of parent training**, New York, John Wiley.
- Azar, S.T. (1997). In Wolfe, D.A. McMahon, R.J. and Peters, R. DeV. (eds) '*A cognitive behavioural approach to understanding and treating parents who physically abuse their children*'. **Child Abuse: New directions in prevention and treatment across the lifespan**, Thousand Oaks, Sage.
- Bal, S., Crombez, G., Van Oost, P., & Debourdeaudhuij, I. (2003). '*The role of social support in well-being and coping with self-reported stressful events in adolescents*'. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1377-1398.
- Briere J. and Runtz, M. (1988): '*Symptomatology associated with childhood sexual victimization in a non-clinical sample*'. **Child Abuse and Neglect** 12, 51-59.
- Briere, N. J. (1992). **Child Abuse Trauma: Theory and Treatment of the Lasting Effects**. London: Sage Publications.
- Brown, K and Herbert, M. (1999), **Preventing Family Violence**. Cardiff: John Wiley and Sons.
- Browne K.D. (1993) '*Violence in the family and its links to child abuse*'. In C. Hobbs and J. Wynne (eds). **Child Abuse**, Baillier's Clinical Paediatrics, 1, 149-164.
- Browne, D. K., Hanks, Davies, C. & Stratton, P. (1988). **Early Prediction and Prevention of Child Abuse: A Handbook**. England: John Wiley & Sons
- Carmen, E. (1995). Innercity community mental health: The interplay of abuse and race in chronically mentally ill women. In Willy et al (Eds.), *Mental Health, Racism and Sexism*. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press.
- Cawson, P. (2002). **Child Maltreatment in the Family: The Experience of a National Sample of Young People**. London: NSPCC

- Cawson, P., Wattam, C., Brooker, S. & Kelly, G. (2000). **Child Maltreatment in the United Kingdom: A Study of the Prevalence of Child Abuse and Neglect**. London: NSPCC.
- Christoffel, K. (1990). Violent death and injury in U.S. children and adolescence. **American Journal of Diseases of Children**, **144**,
- Council of Europe European (1996) **Convention on the Exercise of Children's Rights** - (ETS no. 160)
- Creighton, S. and Russell, N. (1995). **Voices from Childhood: A Survey of Childhood Experiences and Attitudes to Childrearing among Adults in the United Kingdom**. London: NSPCC. Research Policy and Practice Series.
- Department of Health (1995). **Child Protection: Messages from Research**. London: HMSO.
- Department of Health (1999)/(ACPC) Area Child Protection Committee. **Working together to safeguard children**.
- Department of Health. (2000). **Protecting Children, Supporting Parents: A Consultation Document on the Physical Punishment of Children**. London: Department of Health.
- Fontana, D. and Apostolidou, M. (2001), '*Perspectives of Serving Teachers on the Respective Importance of Areas Deemed Suitable for Inclusion in the Health Education Curriculum for Cyprus Schools*'. **Health Education Journal**, 60, 2: 173-183.
- Garbarino, J., Gytman, E. & Seeley, J. (1986). **The psychologically battered child: Strategies for identification, assessment and intervention**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Garcia-Moreno, C. (1999). **Violence Against Women, Gender and Health Equality**. Working Paper Series 99.15. Cambridge: Massachusetts:
- Gelles, R. J. (1991) **What to learn from cross-cultural and historical research on child abuse and neglect: an overview**. In Gelles, R. J. and Lancaster, J.B. (eds.) (1987) **Child Abuse and Neglect. Biosocial Dimensions**. New York: Aldine Gruyter.
- German Government (2000). **Action Plan of the Federal Government to combat violence against Women**.
- Giardino, P. A., & Giardino, R. E. (2002). **Recognition of Child Abuse for the Mandated Reporter**. Missouri: G. W. Medical Publishing.
- HMSO (1995). **Child Protection: Messages from Research**. London. HMSO.
- Holder, R. et al. (1994). **Suffering in Silence? Children and Young People who witness Domestic Violence**. Hammersmith and Fulham, Domestic Violence Forum: London.
- Jaffe, P.G and Wolfe, D. A. (1999). '*Emerging Strategies in the Prevention of Domestic Violence*'. In **The Future of Children: Domestic Violence and Children** Vol.9, No 3 133-144.
- Jaffe, P.G. Wolfe, D. & Wilson, S. (1990). **Children of Battered Women**. Sage Publications.

- Kaplan, R. M., Sallis, J. F., & Patterson, T. L. (1993). **Health and Human Behavior**. Singapore: International Editions.
- Kellogg, N. D., & Menard, S. W. (2003). Violence among family members of children and adolescents evaluated for sexual abuse. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1367-1376.
- Kendall-Tackett, K. A., D. (1993). *'Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies'*. **Psychological Bulletin**, 113, 164-180.
- Krug, E.G. et al., eds., (2002). **World Report on Violence and Health**. Geneva. World Health Organisation.
- Lavergne & Tourigny (2000) In Trocme, M., Tourigny, M., MacLaurin, B., Fallon, B., *'Major findings from the Canadian incidence study of reported child abuse and neglect'* **Child Abuse and Neglect** 27 (2003) 1427-1439.
- Macdonald, G. (2001). **Effective Interventions for Child Abuse and Neglect. An Evidence-based Approach to Planning and Evaluating Interventions**. England: John Wiley & Sons, Ltd.
- Mullender, A. and Morley, R. (1994). **Children living with Domestic Violence – Putting Men's Abuse of Women in the Childcare Agenda**, London: Whiting and Birch.
- National Network of Women Refuges and Support Services in Ireland (1998). **Strategic Plan 1998-2001**
- Portuguese Government (2003). **II National Plan Against Domestic Violence 2003-2006**
pp. 697-706.
- Republic of Cyprus (2000), **Cyprus National Report on the Implementation of the Beijing Platform for Action**. Nicosia: Printing Office of the Republic.
- Sanmartin J. (1999). *Violencia Contra los Niños, Concepto, Tipos e Incidencia*, στο βιβλίο: **Violencia contra niños** - Centro Reina Sofia para el estudio de la Violencia, España.
- Senate Hearing, (1990). In Kassenbrock, S. 1995 (Ed.) *Domestic Violence Intervention Services Training*, p. 23. Nicosia.
- Spanish Government (2001) **II Action Plan against Domestic Violence 2001-2004**
- Spertus, I. L., Yehuda, R., Wong, C. M., Halligan, S., & Seremetis, S. V. (2003). *'Childhood emotional abuse and neglect as predictors of psychological and physical symptoms in women presenting to a primary care practice'*. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1247-1258.
- Stark, E. & Flichtcraft, A.H. (1979). Spouse Abuse. In Last and Wallace (Eds.), **Public Health and Preventive Medicine** (13th edition) Norwalk, Conn.: Appleton and Large, pp.1004-1043.
- Stark, E. and Flitcraft, A. H. (1992), *'Spouse abuse'*. **Preventive Medicine**, Norwalk, Conn.: Appleton & Lange:1040- 1043.

- Straus, M., Gelles, R., and Steinmetz, S. (1980). **Behind Closed Doors**. New York, NY: Anchor.
- Straus, M.A. (2000) **Beating the Devil Out of Them: Corporal Punishment in American Families and its Effects on Children**. New Brunswick, NJ: Transaction Publication.
- Straus, M.A. and Gelles, R. (1990), **Physical Violence in American Families**. New Brunswick NJ. Transaction.
- Sudermann, M and Jaffe, P. (1998), '*Prevention of general violence and violence against women: School and community based strategies*'. In **Determinants of health: Settings and issues**. National Forum on Health, (ed.) Sainte-Foy, Québec: Editions Multi Mondes.
- Sweedish Government (2000) **Plan of action against violence abuse and prostitution: 2000-2003**. Oslo:hjelp
- Trocme, M., Tourigny, M., MacLaurin, B., Fallon, B., '*Major findings from the Canadian incidence study of reported child abuse and neglect*' **Child Abuse and Neglect** 27 (2003) 1427-1439.
- United Nations (1989). **The Convention on the Rights of the Child** adopted by the General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989. It entered into force 2 September 1990, in accordance with article 49.
- United Nations **Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency** (The Riyadh Guidelines) adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 45/112 of 14 December 1990.
- United Nations **Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty**, adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.
- United Nations **Standard Minimum Rules fro the Administration of Juvenile Justice** (the Beijing Rules), adopted by the general Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.
- Walker, E. A., Unutzer, J., Rutter, C., Gelfang, A., Saunders, K., Von Korff, M., Koss, M. P., & Katon, W. (1999). Costs of health care use by women HMO members with a history of childhood abuse and neglect. **Archives of General Psychiatry**, 56, 609-613.
- Wilson, J. K. (1997). **When Violence Begins at Home: A Comprehensive Guide to Understanding and Ending Domestic Abuse**. Salt Lake City: Hunter House Publishers Press.
- World Health Organisation. (2002). **World report on violence and health**. Geneva: World Health Organisation.
- World Health Organisation. **Global Consultation on Violence and Health. Violence: a public health priority**. Geneva. World Health Organisation, 1996 (document WHO/EHA/ SPI.POA2).

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αγάθωνος και Μ. Τσαγκάρη, (1999). **Εγχειρίδιο για τα δικαιώματα του Παιδιού**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1991). **Κακοποίηση παραμέληση παιδιών**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1998). **Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- Αποστολίδου, Μ. (2004). **Έκθεση Αξιολόγησης της Εφαρμογής των Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια**. Λευκωσία: Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια..
- Αποστολίδου, Μ., Παπαδόπουλος, Κ., Παγιάτσου, Μ. Ιερίδου, Α., Αβρααμίδου, Μ. Αποστολίδου, Ζωή Χριστίνα (2004). **Έκταση και μορφές βίας ενάντια στα παιδιά στην κυπριακή οικογένεια**. Λευκωσία: Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια..
- Βερεσιές, Κ. & Παυλάκης, Α. (1999). **Εγκληματικότητα και νέοι**. Λευκωσία. Οργανισμός Νεολαίας και ΚΕΝΘΕΑ.
- Γενική Γραμματεία Ισότητας (2003). **Προς ένα κοινό Ευρωπαϊκό πλαίσιο για τον έλεγχο της προόδου στον αγώνα εναντίον της βίας κατά των γυναικών**. Αθήνα : Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.
- Επίτροπος Νομοθεσίας (2000), **Σημείωμα για τον Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο**. Λευκωσία.
- Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης Intercollege. (2000). **Βία στην Κυπριακή Οικογένεια**. Λευκωσία. Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια.
- Κυπριακή Δημοκρατία (1960). **Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας** (άρθρο 7(1): Λευκωσία. Κυπριακή Δημοκρατία..
- Κυπριακή Δημοκρατία (2000). **΄Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμος΄: Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων** (Νόμος αρ.119/(1)/2000 και 212(I) του 2004). Λευκωσία. Κυπριακή Δημοκρατία.
- Λοϊζίδου, Ε., (1999). **Η Νομοθεσία για τη βία ενάντια στο Παιδί**. Λευκωσία.
- Νάκου, Σ. (1991) *Κακοποίηση και παραμέληση παιδιών:Ιστορική αναδρομή*. Στην Γεωργοπούλου – Αγάθωνος, Ε. (1991). **Κακοποίηση παραμέληση παιδιών**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του παιδιού.
- ΟΗΕ (1948). **Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**.
- ΟΗΕ (1985). **Σύμβαση για Εξάλειψη Κάθε Μορφής Διακρίσεων εις Βάρος των Γυναικών** (N.78 /1985)
- ΟΗΕ (1990). **Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού** (N. 243/1990).
- ΟΗΕ (1993). **Οικουμενική Διακήρυξη για Εξάλειψη της Βίας σε βάρος των Γυναικών** (ψήφισμα 48/104, 20.12.1993).
- Ουόκερ, Λ. (1989) **Η κακοποιημένη γυναίκα**. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Παγιάτσου, Μ. (2003). **Ανήλικοι παραβάτες και αδικοπραγούντες:** Η αναγκαιότητα δημιουργίας 'Δικαστηρίων Ανηλίκων' και η σφαιρική αντιμετώπιση του θέματος από την πολιτεία. . Λευκωσία.: Κοινοβουλευτική Ομάδα ΑΚΕΛ-Αριστερά -Νέες Δυνάμεις
- Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Προστασίας και Ευημερίας του παιδιού (2000). **Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.** Λευκωσία: ΠΣΕΠΕΠ.
- Παπαγγελοπούλου Π. (2001). *Οι οικογενειακές σχέσεις μέσα από την παράδοση, τη σημερινή πραγματικότητα και τις προοπτικές του 21^{ου} αιώνα,* **Κοινωνιόγραμμα** τεύχος 52, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Μ. (2000). **Παγκύπρια έρευνα για την αυτοομολογούμενη νεανική παραβατικότητα των μαθητών Γυμνασίων και Λυκείων της Κύπρου.** Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.
- Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2002). Λευκωσία: **Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια.**
- Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2002) **Οδηγός για Γονείς και Φροντιστές.** Λευκωσία: Συμβουλευτική Επιτροπή